

JOHN LEIHMAR C. TOLEDO

Si John Leihmar C. Toledo ay Assistant Professor sa Unibersidad ng Pilipinas Los Baños. Nagtuturo siya ng ARTS 1 (Critical Perspectives in the Arts), creative nonfiction, mitolohiya, at teoryang pampanitikan. Nagtapos siya ng BA English Studies: Anglo-American Literature sa UP Departamento ng Ingles at Komparatibong Panitikan (cum laude, 2013) at MA Malikhaing Pagsulat sa Departamento ng Filipino at Panitikan ng Pilipinas (2018) sa kaparehong institusyon. Nalathala ang kanyang tatlong dagli sa antolohiyang Saanman: Mga Kuwento Mula sa Biyahe, Bagahe, at Balikbayan Box (Pagejump Folio, 2018). Kasalukuyan din siyang Bise-Presidente para sa Edukasyon ng Kataga, isang samahan ng mga manunulat na nagsusulong ng malikhaing pagsulat sa Filipino. Naisama rin ang kanyang mga pananaliksik at malikhaing akda sa *Sexualization, Media and Society* (2015) ng SAGE UK, *TEAM Magazine* (2017), *Kabig Folio ng Kataga*, Samahan ng mga Manunulat, Inc. (2018), *Pinili: 15 Years of Lamiraw ng Katig Publications* (2019), *Daluyan Journal* (2019) at *Diliman Gender Review* (2019). Naging fellow siya sa *Lamiraw Writers Workshop*, *Ateneo National Writers Workshop*, at *Nueva Ecija Personal Essay Writing Workshop*.

ANG MGA BULONG-BULONGAN

Ibinulong ni Tom ang mga salita sa kaniyang tainga nung nakahiga na sila sa kama at nakadikit na ang kanilang mga ulo sa unan nitong madaling araw.

Hindi mapakali si Miko. Hindi niya alam kung ano ang isasagot sa ibinulong ni Tom. Nalulunod ang gabing iyon sa alingawngaw ng hangin sa labas, ang tahol ng mga aso, at ang huni ng mga traysikel na bumiyahе ng madaling araw. Ipinikit niya ang kaniyang mga mata at hinayaang makinig sa mga tunog ng mga bagay na nasa kanilang kuwarto. May lumilipad na ibon, mga tawag ng tuko, at mga butiking humuhuli ng mga insekto. Nanginginig ang kaniyang loob ngunit pilit niyang kinokontrol ang sarili at baka may masabi siyang masakit sa kaniyang live-in partner. Siguro, kung kapatid niya ang nagsabi nito, pagagalitan niya o sisipain sa tiyan. Pero hindi niya ito kapatid. Hindi niya kaya. Kaibigan niya ito, o ka-ibigan, na pinili niyang makasama anuman ang mangyari sa kanila. Nanginginig siya. Siguro dahil sa lamig, napakapit na siya sa kumot na nagtataklob sa kanilang dalawa. Hindi niya maintindihan ang pakiramdam na ito. Gusto niyang lumuha pero walang luhang lumalabas. Gusto niyang sumigaw pero di niya kayang isigaw ang mga bagay na gusto niyang sabihin. Gusto niyang halikan si Tom, pero

nawalan na siya ng gana. Nakahahawa kaya ang laway niya? Sandali pa't sinalat ni Miko ang kaniyang palad.

“Hindi ko alam ang isasagot. Bakit ngayon mo lang ‘to sinabi?” Napabangon siya sa higaan. “Tom, saan mo nakuha?”

Nakatingin lang sa kaniya si Tom. Walang imik. Hindi niya batid kung lumiligid na ba ang luha sa kaniyang mata o sadyang pagod na siyang tumingin sa kaniya.

Nagtataka si Miko kung saan kaya nakuha ng kaniyang boyfriend ang mga bagay na kaniyang sinasabi. Bente-sais anyos pa lang siya, ang bumubulong sa isipan ni Miko. “Sagot!”

Ngunit wala pa ring imik si Tom. Mukhang natakot siya kay Miko kaya bumangon na rin siya sa higaan.

“Miko... Sorry!” at sumabog na ang mga iyak nito sa loob ng kuwarto.

Napabuntong-hininga si Miko sa dami ng iniisip, ng mga posibilidad, ng mga dapat nilang gawin bukas. Inipon niya ang lahat ng lakas na sagutin ang lalaking matagal na niyang minamahal. “Tom, kailan pa? Bakit di mo sinabi sa akin? Sinong tumira sa iyo? Sagot!”

“Three months ago, may nakilala ako sa Grindr! Putang ina!” at humagulgol pa siya ulit. Nagulat na ang mga tao sa kabilang bahay at bumukas ang mga ilaw sa kanilang kapitbahay. Sumisilip-silip sa bintana kung saan galing ang eskandalo.

Napatayo si Miko. Hindi niya kaya ang nangyayari. Nagsuot siya ng tsinelas at lumabas ng kuwarto. Naglupasay sa kama si Tom sa sobrang lungkot. Hindi niya alam paano gigising bukas. Gusto na niyang magpatiwakal ng sandaling iyon. Nakita niya ang lubid at ang kutsilyo sa dilim. Nanginginig siya sa takot. Nagdadalawang-isip. Matagal niyang pinagmasdan ang mga bagay na iyon.

Sa gabing iyon, dalawang taon na silang nagsasama ni Miko sa kanilang inuupahang kuwarto, at dalawang taon na rin mula noong lumayas siya sa kaniyang pamilya.

Hindi mapakali si Miko. Naglakad siya sa kung saan siya dalhin ng kaniyang mga paa – sa may puno ng balete, dumaan sa harap ng simbahan, sa may gate ng sementeryo, sa malalawak na sakahan, at sa highway na

sa madaling araw ay tila isang aparisyon. Lahat ng dumadaang liwanag ay mula sa mga rumaragasang trak at bus. Tumigil siya nang sandali sa may gilid at pinagmasdan ang mga dumadaang kotse. Unti-unti siyang huminahon habang dumadaan ang mga kotse. Napapabuntong-hininga siya sa gitna ng malamig na daanan. Naalala niya ang mga white lady na nagpapakita sa daanang iyon. Paano ba sila namatay? Sa isip niya, may mga babaeng nawalan na ng pag-asa sa buhay at sadyang tumawid na lamang sa daan. Hindi niya maintindihan si Tom. Si Tom? Sandali, bulong niya sa sarili. Naaalala niya nang minsang mag-joke si Tom. “Masarap itong itali sa leeg ko,” ang sinasabi nito sa tuwing itatali ang alambre ng napipigtas nilang sampayan sa kuwarto. Napakaripas siya nang takbo pabalik sa kuwarto.

Nadatnan niya itong ginagawa ang malagim na pagpapatiwakal. Nakatali na sa leeg nito ang alambre. Hiniwa pa niya ang sarili para umagos ang dugo sa kama. Hindi niya kinaya ang nakita. Agad niyang pinigilan si Tom, hinila paalis ang nakataling alambre sa leeg nito. Nang mailatag niya siya sa kama, itinali niya ang kumot sa dalawa nitong pulso para pigilan ang agos ng dugo. Sinugod niya ito sa ospital. Wala nang oras pa. Bahala na. Tumawag siya ng traysikel at agad-agad silang dinala sa emergency room sa munisipiyo. Naiwan siya sa may pintuan ng emergency room. Dinala ng mga nars at doktor ang nalupaypay na’t namumutlang katawan ni Tom sa surgery. Pinaupo siya ng nars sa gilid. Sinamahan muna siya nito para huminga nang sandali. Natulala siya sa kaputian ng buong emergency room. Bigla siyang nakaamoy ng malansa. Pagtingin niya sa kaniyang damit, napaliguan na siya ng dugo ni Tom. Natulala siya sa nakita. Hinagkan niya itong tshirt na para bang si Tom at unti-unting naglupasay sa tabi ng nars. “Miss, HIV positive siya!” Nagulat ang nars at pinapunta agad siya sa isang ward. Paano niya haharapin si Tom bukas at titibayan ang loob? Kailangan niyang pumili ng mga salita. Hindi niya alam ang gagawin. Nahimatay siya.

Paggising niya’y umaga na at nakahiga sa gitna ng isang kama sa emergency room. Bumangon siya at hinawi ang mga nakaharang na kurtina. Nasa tabi niya si Tom. Nilapitan niya ito at iginilid na ang ulo sa may katabing unan. Pinagmasdan niya itong mahimbing na natutulog. Sinuklay ng kaniyang mga daliri ang buhok nito. Dumulas ang kaniyang mga daliri sa pisngi nito. Napagtanto niyang wala na siyang ibang iibigin pa. Bigla itong

bumulong. “Miko...” mahinang tugon niya sa paggising.

Niyakap niya ito nang mahigpit na mahigpit. “Tom! Huwag na huwag mo nang gagawin ulit iyon! Patawarin mo ako.”

Pumasok ang doktor para sa kaniyang rounds.

“Mukhang gising na kayo parehas,” aniya. “Sorry to speak to you at this time. Based on the lab results, we have found that Mr. Tom Centeno has been diagnosed with HIV. Parang hindi na kayo gulat?”

“We know, sir,” sabi ni Miko.

“Kaano-ano niyo po ang pasyente sir?”

“Partner ko po siya.”

“Are you having active sexual intercourse with him?”

“Yes, doc.”

“Protected?”

“Hindi po.”

“Based on my findings on your blood test, too, Mr. Miko Villalobos, you also tested positive for HIV. It is best that we begin taking Anti-Retroviral drugs. I will be prescribing to you medicines that you both need to take. Also, you have to change your lifestyles...”

Tumahimik ang buong kuwarto kay Miko. Nalunod siya sa kadiliman at sa katahimikang ito. Binalot ang kanilang katawan ng espasyong ito. May hindi mapakali sa kalooban niya. Tumitibok ito nang mabilis sa kaniyang dibdib. Ipinikit niya ang mga mata at hinayaang lamunin ng hangin ang mga salita ng doktor.

Paggising niya, nasa tabi na siya ni Tom sa kanilang kama, sa kanilang inuupahang kuwarto sa Santa Rosa, habang hinehele siya ng hilik ni Tom, ng kinig mula sa mga umaalong dahon ng puno, at ng mga pumipitong kuliglig sa may bintana. Ayaw na niyang gumising pa.

Nang makauwi silang dalawa ni Tom, dalawang araw lang ang makalilipas, nag-away ulit sila ni Miko. Gusto na niyang lumayas noong gabing ‘yon. Ang dami-daming reklamo ni Tom tungkol sa kanilang inuupahang kuwarto sa Santa Rosa – gawa sa pawid, maliit, at masikip. Hindi inasahan ni Miko na magiging ganito na ang kanilang sitwasyon dalawang taon pagkatapos nilang maglayas mula sa Maynila. Akala niya’y gustong-gusto ni Tom na magsama sila sa hirap at ginhawa.

Kulob ang kuwarto at umaalingasaw ang mga pawis nilang patuloy na humahalo sa hangin. “Ano ba ‘yan, ang init!” sabi ni Tom. Bumangon ito nung gabi at itinaas ang electric fan sa number 3. Pero hindi mapakali si Tom. Nasanay siyang may aircon sa bahay kaya ilang sandali lang ay hindi pa rin mahulasan ang mga kili-kili, leeg, at likod niya. Nagkasya na silang sumiksik sa isang gilid kung saan isiniksik ang foam na dinamitan ng kumot.

“Kung di mo kaya, aalis ako. Umuwi ka na sa mga magulang mo. Bumalik ka dun. Ginulo mo lang ang buhay ko,” ani Miko na sa galit ay bumangon at akmang mag-aalsa balutan na. Kung hindi lang inakap ni Tom si Miko ay tuluyan na itong lalayas sa kanilang tinutuluyan.

“Huwag mo akong iiwan,” pagmamakaawa ni Tom.

Lumuhod siya sa sahig at sinabi, “Parang awa mo na Miko. Kaya pa nating ayusin ito.”

“Umuwi ka na sa mga magulang mo. Doon maaalagaan ka nila. Hindi ko kaya na ganito tayo pareho!”

Kumalas si Miko. Kinuha ang mga damit at bag. Ngunit tumalon si Tom sa sahig at hinila siya. Pilit man niyang pigilan si Miko, nagpumiglas ito, sinampal siya nang malutong, at itinapon papalayo sa sahig.

“Tama na. Tama na!” sigaw niya at bumangon ulit. Niyakap niya nang mahigpit si Miko mula sa likod.

Eto na naman sila, nag-aaway na naman, ang minsang tsismis ng mga babaeng nakatira sa kabilang kuwarto. Kung tutuusin, mga bahay silang nagdikit-dikit sa tabi ng isang ilog. Sa kanilang harapan, ang isang malaking talahiban. Malayo sa sinuman nilang kakilala, pinili nina Tom at Miko na dito na magtanan. Walang pamilya na makahahapan sa kanila rito. Ngunit kilala na sila ng mga kapitbahay. Laging naririnig ang kanilang mga sigaw sa gabi. Minsan pa nga’y bumubungisngis ang mga kababaihan kapag napapadaan silang dalawa tuwing hapon o Linggo. Ngunit dahil mabilis ang pakpak ng balita, talagang umuusbong ang mga kuwento, umiikot, at nagbabago-bago. Kumalat nung ibang gabi ang mga tsismis na sinasaktan daw ni Miko si Tom. At siyempre, nalaman ng mga kapitbahay na may HIV sila. Kumalat ang kuwentong nagkakatat sila ng sakit sa mga lalaking callboy at hinahada ang mga kabataan para mahawaan ng AIDS. Hindi lingid sa kaalaman ng mga kapitbahay na minsang lumabas si Tom para pumasok sa

trabaho na may maitim na bilog sa kaniyang pisngi, may rashes sa braso at noo, nalalagas ang mga buhok, at may mga pasa sa braso.

“Kailan pa?” tanong niya kay Tom.

“Ano?”

“Kailan mo pa ginagawa ito? Kailan ka nahawa?”

“Mula noong sinimulan mo akong saktan.”

“Pero ang tagal na nu’n, a. Hindi ba’t humingi na ako ng tawad sa iyo?” hindi mapigilan ni Miko ang lumuha. Nanginginig ang boses niya sa kaniyang sinasabi kay Tom.

“Gusto kong malaman mo. Hindi ko na kaya pang itago sa iyo. Matagal ko na itong kinimkim sa loob ko, Miko,” ani Tom.

Kinuyom ni Miko ang kaniyang mga palad. Tumingin siya sa labas ng bintana. Naroon ang kahel na liwanag mula sa poste ng ilaw at ang mga anino ng dumadaang kuwago. Natahimik siya nang sandali sa buong narinig. Naririnig niya ang kuliglig sa malayo.

Sinuntok niya ang pader. Sa lakas nito, nahulog mula sa mesa ang mga condom at lubricant na dala nila mula sa Health Clinic.

“Reactive,” ang sabi ng babaeng health worker kay Tom kaninang umaga. Bumuhos ang luha ni Miko. Sabay silang nagpakuha ng dugo ngunit “Reactive” ang lumabas na resulta. Naaalala pa niya nang tinusok ng isang maliit na karayom ang kaniyang palasingsingan at parang kagat ng langgam ang pagpasok nito sa kaniyang balat. Dumaloy ang dugo sa isang maliit na test tube. Itinusok ito sa isang clay. Sinabi sa kanilang maghintay ng 30 minuto bago sila tawagin ng nars. Nang lumabas ang nars dala ang mga resulta, kumapit si Miko kay Tom. Kinakabahan sa magiging resulta. Wala naman siyang ibang katalik maliban kay Tom bago sila tumigil, dalawang buwan na ang nakalilipas.

Buti at maaga pa lang, naagapan na nila, sabi ng health worker. Iniabot nito ang mga botelya ng gamot na kailangan nilang inumin araw-araw para bumaba ang viral load. Ibinigay din ng health worker ang isang brochure na naglalaman ng mga bagay na kailangan niyang gawin at mga contact number ng mga support group na maaari niyang puntahan. Inabutan niya ng tissue si Miko. Bago sila umalis, pinayuhan ng health worker ang dalawa.

abro

“Masakit sa simula. Ngunit hindi ibig sabihin nito, tapos na ang buhay ng partner mo,” sabi niya kay Miko. “May mga bagay na kailangang harapin. Mapalad kang hindi nahawaan ng sakit. Ang sa akin lang ay huwag ka na sana dumagdag sa bilang. Magtulungan kayo. Gabayan mo si Tom. Kung masipag lang na iinumina ni Tom ang mga gamot niya, kakain, at matutulog sa tamang oras, may posibilidad na humaba ang kaniyang buhay tulad ng normal na lifespan ng isang tao. Hindi ito kamatayan kung hindi isang bagong buhay.”

Mga isang oras din ang tinagal ng dyip sa daan bago sila makauwi dahil sa mahabang trapik sa highway. Sa gitna ng tag-init at ng usok ng mga dyip, biglang bumuhos ang malakas na ulan. Umubo nang malalim at malakas si Tom. Sa lakas nito, napahawak si Miko sa kaniya at hinimas-himas nito ang likod. Wala silang dalang tubig. Kinailangang alalayan ni Miko si Tom hanggang sa sila’y makarating sa bahay.

Hindi umiyak si Tom nung gabing iyon ngunit may lumbay sa kaniyang mga mata habang pinagmamasdan si Miko na ipinapasok ang mga damit sa maleta. Sa dami ng lalaking kaniyang nakilala, hindi na niya maalala kung sino ang nakahawa sa kaniya. Pinulot niya ang mga nahulog na condom at lubricant.

“Miko.”

“Ano?”

“Naaalala mo pa?”

“Ang alin?”

At ibinulong muli ni Tom sa kaniyang tainga ang mga kataga.

Naalala ni Miko noong dalawang gabing makalipas nang huminahon siya sa galit at umupo muli sa kama. Bigla-bigla na lang, niyakap siya ni Tom nang napakahigpit at bumulong. Hindi niya alam na ‘yun na pala ang mga palatandaan nitong paparating na pagsubok sa kanilang dalawa. Hindi niya maintindihan kung papaano sila umabot sa ganito. Nang mahimasmasan si Miko, pinunasan ni Tom ang mga mata niyang basang-basa hanggang sa pisngi at hinalikan niya ang kaniyang noo.

“Tama ka. Kasalanan ko ‘to,” bigla niyang sinabi.

“Hindi Tom. Kasalanan ko,” mariing sabi ni Miko at natigil sa pag-impake.

“Kasalanan ko ‘to, Miko. Matigas ang ulo ko. Hindi na kita nirespeto.”

“Wala na rin namang saysay kung mag-aaway pa tayo nang ganito. Parehas lang tayong may sala rito.”

Tu-ko. Tu-ko. Tu-ko... Sinasabi ng mga matatanda sa Santa Rosa na masuwerte raw ang mga tuko. Kung makakakita ka nito’y sigurado ang dating ng mabubuting bagay sa iyong buhay.

“Kakayanin ba natin?” tanong ni Tom.

“Basta hindi magiging matigas ang ulo mo! Ang landi mo kasi e,” sagot ni Miko at kinutusan sa ulo si Tom. Tatawa silang dalawa at pinulot ang iba pang gamit na nahulog sa sahig. Hindi man nila inamin, nagsisimula nang manibago si Miko kay Tom. Sa loob ni Miko, hindi niya sigurado kung hanggang kailan niya kayang kumapit kay Tom. Hinayaan niyang malibang sa pagpulot ng mga gamit. Inalis niya sa isipan ang masasamang mangyayari kung iiwan niya ang taong minahal niya ng dalawang taon.

Sinimulan nilang matulog nang maaga at gumising nang maaga noong Linggo.

Inayos ni Tom ang kama at isinalansan ang mga kumot at unan sa isang gilid. Tinawag ni Miko si Tom at kumain sila ng sinangag, kamatis, at daing sa umaga. Iniabot din ni Miko ang isang tasa ng kape na mainit-init pa. Tahimik silang kumain.

“Miko, sorry,” binasag ni Tom ang katahimikan.

“O bakit ka nagso-sorry? Ang ganda ng umaga. Ang sarap ng pagkain.”

“Ayoko lang maging pabigat sa iyo. Ngayong alam mo na...” Idinampi ni Miko ang palad nito sa kamay ni Tom.

“Walang problema sa akin. Nariyan na iyan. Hindi na natin kailangan pang iwasan ‘yan.”

“Ngunit paano ang Mama sa Maynila? Tingin mo ba kailangan na nila malaman?”

“Nasa sa iyo. Anong pasya mo?”

“Natatakot pa ako.”

“Kapag handa ka na.”

“Sige.”

agosto

Ayaw nila parehas mabunyag sa kanilang mga pamilya at mga kaibigan ang kanilang mga sikreto. Nangako sila sa isa't isa na hihintayin ang tamang panahon para sabihin sa kanilang mga kamag-anak ang nangyayari sa kanila. Bago lumabas ng bahay, iniabot ni Miko ang mga gamot ni Tom.

Sa labas, magkahawak ang kanilang mga kamay at malayang ipinakikita ito sa mga ale at manong na dumadaan sa kanilang harapan. Nakaporma silang dalawa ngayong umaga. Hapit ang mga damit sa kanilang bisig at nakapantalong masisikip. Isinuot ni Tom ang paborito niyang pulang tshirt na may print na "Love Wins." Samantala, nakaputing polo shirt naman si Miko. Palakad sila papunta sa Kapilya ng Minamahal na Birhen ng Santa Rosa. Minsan kakapit si Tom sa bisig ni Miko. Lalakad sila na tila mga hari ng daanan.

May isang binatilyong dumaan sa kanilang harapan. Mapapatingin si Tom mula ulo hanggang sa suot nitong sapatos. Sisikuhin niya si Miko. Ituturo ang binatang dumaan.

"Puwede na?" tanong ni Tom. Walang sagot si Miko. Nakatingin lang ito nang malalim kay Tom.

"Ano? Bakit ganyan ka tumingin? Ano na namang ginawa ko sa 'yo?"

At sasabog silang dalawa sa tawa.

"Gaga ka. Nakuha mo pang lumandi sa sitwasyon nating 'to?" tanong ni Miko at sa pang-aasar, biglang kukurutin niya si Tom sa braso.

Nang kumanta ng Ama Namin, mahigpit silang naghawak-kamay. Mataimtim na pumikit si Miko habang pinagmamasdan siya ni Tom. Saglit itong tumitingin sa kaniya, nagtataka kung ano kaya ang dasal niya ngayon. Nang mag-Peace Be With You, nagnakaw ng halik si Tom.

"Huy! Nasa simbahan tayo!" ang mahinang bulalas ni Miko.

"E, ano naman? Wala namang problema kay God 'yun, a?" sagot niya.

"Magdasal ka na nga dyan. Daming sinasabi." Iismid si Tom at babalik sa pagdadasal.

Pagkatapos ng misa, kumain sila sa isang karinderya na malapit sa simbahan. Libre ni Miko ang tanghalian nila, isang platong adobo, gulay, pansit, at sinigang.

Habang kumakain, pinagmamasdan niya itong kumagat ng laman. Sa tuwing kumakagat si Tom, nakikita niya ang unang beses nitong kagatin ang kaniyang labi.

Naaalala pa niya noong hindi siya mapakali noong una silang magkita ni Tom sa Starbucks sa Maynila. Nagkakape lamang si Miko noon nang magkatinginan silang dalawa sa magkabilang table. Hindi man lang sila dumaan sa simpleng ligawan. Biglang lumapit si Tom sa kaniya.

“Ang cute mo. Gusto ko ang labi mo,” ani Tom sa kaniya. “Kung puwede lang kagatin yan.”

Tumawa lang si Miko. Hindi naman siya laging tumatambay sa Starbucks.

“Ang ganda ng mga mata mo,” ani Miko. “Anong kulay niyan?”

“Dark brown. Sabi nga nila, maraming natutuwa sa kinang nito,” at tila mahihiya nang kaunti si Tom sa mga sinabi ni Miko. Mapapaurong ito nang sandali sa upuan.

Mula doon, nagsimula na ang mahabang kuwento ng pag-iibigan nilang dalawa. Nag-check in sila sa isang kuwerto. Doon niya nakilala si Tom.

“Puwede mo ba akong tirahin?” tanong ni Tom sa kaniya.

Natigilan si Miko. Parang umurong ang kaniyang alaga.

“May condom ka ba?”

“Wala, e.”

“Paano ‘yan? Hindi ako tumitira nang walang condom at lube.”

“Sige na. Okay lang ako.”

“Hindi. Ngayon lang kita nakilala.”

“Sige na.”

“Hindi nga.”

“Okay.”

Sa unang beses pa lang nila, napansin na ni Miko ang ganitong ugali ni Tom. Wala naman siyang problema doon kung safe lang silang magtatalik. Hindi niya pinayagan si Tom. Ginawa nila ang ibang bagay at nang muling rumagasa ang nag-iinit nilang mga balat, gumapang ang mga daliri ni Tom sa kaniyang dibdib. Gumulong sila sa isa’t isa, kinain at kinagat ang mga bahaging hindi pa nila natitikman, at sumabog ang kanilang mga

katawan, nangingig, umungol, at naghalikang muli.

Nang makahiga na ulit sila at kinumutan ang isa't isa, naalala ni Miko ang unang pagkagat ni Tom sa kaniyang mga labi. Namula ito at dumugo. Tila malalambot na kamatis. Hindi siya nagalit o sumigaw.

“May kakaiba sa iyo,” aniya.

“Ano yun Miko?” sagot ni Tom habang tinatangka niyang sumiksik sa kili-kili ni Miko.

“Wala kang arte.”

“Weh. Di nga? Baka bola mo lang ‘yan, a.”

Bigla siyang kiniliti ni Tom at naghalakhakan sila hanggang sa datnan na sila ng antok. Inakap ni Miko nang mahigpit ang estrangherong kaniyang nakilala lang ngayong araw na ito.

Bumuhos ang ulan sa labas. Hindi na makakauwi si Tom. Ayaw daw niyang umuwi. Doon na sila nagpalipas ng gabi.

Hindi na nagtagal at naulit muli ang kanilang pagkikita. Unti-unti niyang nakilala ang estrangherong ito. Nagkuwento si Tom tungkol sa kaniyang pamilya. Gusto nang lumayas ni Tom sa kanilang bahay. Ayaw na niyang umuwi. Laging umiyyak ang kaniyang Mama, Tito, at Lola. Binaril kasi ang kaniyang tito sa isang engkuwentro sa Iloilo. Ayon sa mga kapitbahay, nadawit lang ang kaniyang tito. Hindi raw ito totoong drug dealer. Bago pa man ito nakapagsalita, binaril na raw ito ng mga pulis. Nanlaban daw, sabi sa balita. Tumawag ang kaniyang Mama at sinabing umuwi na raw siya at samahan sila sa burol. Doon na raw sa probinsya ike-cremate ang bangkay ng tito niya at ibabarko na lamang nila ang mga abo sa Maynila. Hindi kaya ni Tom harapin ang kaniyang pamilya, ni makita ang urn ng kaniyang tito, at ni maranasan pa ang mga mangyayari sa susunod na mga araw sa kanilang bahay. Nagiging madalas ang alitan ng matatanda sa kung ano ang gagawin sa naiwang lupa ngayong patay na ang kaniyang tito... Isang hapon nang pauwi na sila ni Miko, tinanong niya ito, “Magtanan na kaya tayo? Umalis na tayo rito. Iwanan natin itong lahat.”

“Handa ka ba? Kakayanin mo ba?” ang sagot ni Miko na tila may pag-aalinlangan sa kaniyang boses.

Matagal bago naisip ni Tom ang mga bagay-bagay.

“Kaya naman natin maghanap ng trabaho sa ibang lugar. Ayoko na

rito, ang gulo ng buong Maynila, ang gulo rin sa bahay,” sagot niya.

“Sige. Gusto rin kitang makasama. Bukas na bukas din aalis tayo. May kakilala ako sa Santa Rosa na puwede nating lipatan,” ani Miko. Nag-alsa balutan ang dalawa noong gabing walang nakakaalam. Kinabukasan, magugulat na lang ang mga magulang ni Tom na wala na siya sa kanilang bahay. Kumalat ang kuwento sa buong angkan ni Miko. May nakakita ritong may kinakasamang lalaki. Hindi na nagulat ang mga kamag-anak niya.

Bigla-bigla na lang susulpot sa Facebook messenger ni Tom ang mga tanong ng kaniyang Mama: “Kumusta ka na diyan?” Shit. Alam na nila, ang tanging sasabihin sa kaniyang sarili. Ma, okay naman, at isasara na niya ang phone, o iiwasan ang mga mensahe. Hindi pa niya kayang makipag-usap sa kanila.

“Masarap ba?” tanong ni Miko kay Tom. Nag-order pa ulit siya ng extra rice dahil mukhang kukulangin sa kanilang dalawa.

“Oo naman. Libre mo pa ‘to, e. Naks! Laki na siguro ng suweldo mo,” sabi ni Tom at kikindatan pa siya bago sumubo. Matatawa siya sa lalaking kaniyang minahal nang dalawang taon. Ilang beses na nga ba niyang tinangkang iwan ‘to? Pero hindi ito pumalag.

Pagkauwi, mahihiga silang dalawa sa kama at magpapahinga. Ganito ang buhay tuwing Linggo. Tutunganga silang dalawa at makikinig sa paghinga ng bawat isa.

“Naihi ako,” paalam ni Tom at pupunta sa common CR ng kanilang tinitirhan.

Naiwang nakabukas ang kaniyang phone. Mapapansin ni Miko ang isang mensahe:

“hi”

Sumunod pa ang isa.

“wanna come over?”

At ang isa pa.

“can you host?”

Mula lahat sa Grindr. Binuksan niya ang phone.

Nanlaki ang mga mata niya sa mga nabasa. Mga dick pics, cropped na litrato ng mga nakahubad na lalaki, mga pic ng nakabukakang mga binata na may emoji ng araw, bituin, at unggoy, at mga mensahe tungkol sa location

ng mga lalaking ito na malapit lang sa Santa Rosa. Nang marinig niyang bumuhos na ang toilet, ibinalik niya ang phone sa dati nitong puwesto.

Pumasok si Tom si kuwarto, walang laman ang mukha ni Miko. Hindi siya makapagsalita.

“O, bakit ganyan ang mukha mo?” tanong ni Tom.

“Magsabi ka nga ng totoo,” biglang bumangon si Miko. “Bakit may Grindr ka pa rin sa phone? Naka-sex mo ba ang mga taong ito?”

Laking gulat ni Tom. Hindi niya inaasahan ang tanong ni Miko. Hindi niya alam ang isasagot.

“Sagutin mo!” sigaw ni Miko.

“Sorry, hindi ko nasabi sa iyo,” yuyuko si Tom sa kahihyan.

“Hindi lang isang beses na nangyari ito? Putang ina, Tom! Parehas na tayong may HIV, ganyan ka pa!”

Matagal ang katahimikan. Tila kinain silang dalawa nito. May humarurot na traysikel sa labas. Tumango si Tom. Tumingin siya kay Miko nang may pagmamakaawa.

“Miko, sasabihin ko naman dapat sa iyo...” inabot niya ang kamay nito. Pumiglas si Miko. Galit sa sitwasyon nilang dalawa.

“Na ano? Ang galing mo talagang sumira ng buhay,” bulalas ni Miko.

“Miko, anong gusto mong gawin ko? Magpakamatay? Ano? Tatal mamamatay na rin naman ako, e, unahan ko na!” tumataas na rin ang boses ni Tom.

“Itigil na natin ito,” biglang pigil ni Miko.

Natahimik si Tom. Tila hanging dumaplis lamang ang mga salitang ito. Narinig niya ang tuko. Tu-ko. Tu-ko... mula sa labas.

Nagsimulang mag-alsa balutan si Miko. Tinipon niya ang mga damit, ang mga gamit na naipon sa mahabang panahon. Hindi makagalaw si Tom sa kinauupuan. Inipon niya ang mga sasabihin. Paano niya maisasalba ang relasyong ito?

“Sandali, Miko,” pigil ni Tom.

Nagpatuloy lang itong ipunin ang mga gamit sa isang bag.

“Pakinggan mo naman ako. Bigyan mo ako ng pagkakataon. Parang awa mo na,” at sa pagkakataong ito lumuhod si Tom sa kaniyang harapan.

Ngunit nagpatuloy lang si Miko na tila walang ibang tao sa kanilang kuwarto. Hinawakan ni Tom ang kaniyang braso ngunit sinuwag lang ito ng lalaking ngayo'y hindi na niya makilala.

“Ayokong masira itong meron tayo. Nawalan ka ng gana sa akin. Paano naman ako? Paano naman tayo? Hinanap ko sa iba yung kalinga na ‘yun. Miko, lagi mo akong sinasaktan noong mga nakaraang buwan. Lagi mo akong sinisigawan. Wala na ba? Ide-delete ko na ‘tong Grindr. Parang awa mo na, ‘wag mo lang akong iwan!”

Nagpatigil si Miko nang sandali. Mahigpit na kinuyom ang mga kamay. Napakagat siya ng labi. Pinakinggan ang boses ni Tom.

“Tom, mahal kita. Pero...”

“Pero?”

“Ayoko na. Maghiwalay na tayo.”

Hindi malinaw kung bumukas ang bibig ni Miko. Sadyang nakapagtataka ang nasa isipan at imahinasyon ng taong ito. Ngunit kung ibinulong man ito ni Miko kay Tom, hindi na ito narinig ni Tom. Ibinaba na lamang ni Tom ang lahat ng hawak niya at hinalikan si Miko na tila walang katapusan, sa labi, sa leeg, sa mukha, sa lahat. Akala ng mga kapitbahay, nagbabatuhan ng gamit ang dalawa. At naging bulong-bulongan na naman ng mga tsismoso’t tsismosa: Eto na naman ang dalawang ito, nag-away na naman! E, cariño brutal!

“Mamahalin kitang puta ka. Wag mo lang akong iwan,” ani Tom sa kaniya na para bang ang hawak ay isang santo. Ngunit hindi siya pinakinggan nito. Patuloy lang itong nag-impake at pumiglas sa hawak ni Tom.

“Bahala ka na sa bahay na ito.”

“Miko!”

At iyon na ang huling araw. Ngunit hindi natakot si Tom. Ibinato niya ang phone sa malayo. Ipinukol niya kay Miko na naglalakad sa gitna ng highway pero hindi pa rin ito tumama sa kaniya. Hindi na niya pinulot ang phone. Bumalik si Tom sa bahay at pinatay ang ilaw.

Habang nasa bus pabalik ng Maynila, tinext ni Miko ang kaniyang pinsan: “Pre, maki2log muna ako diyan sa inyo. Nagkaproblema dito.”

Nakatulog siya sa bus at ang mahabang biyaheng ito’y dinala siya pabalik sa alaala ni Tom. Siya naman ngayon ang bumubulong. Ibinulong

niyang muli sa tainga ni Tom ang mga kataga na una niyang ibinulong noong isang madaling araw. At niyakap siya nito nang mahigpit na mahigpit. At ibinulong din pabalik ni Miko ang mga katagang iyon sa tainga ni Tom, ngunit mahimbing na itong natutulog. Bukas, ikukuwento ni Miko kay Tom ang kaniyang napanaginipan. Masaya silang tumatambay sa isang hardin. Nakahiga siya sa mga hita ni Tom habang umuulan ng mga talulot ng dilaw na mirasol at mapupulang rosas na kasingkulay ng dugo. Nagbubulungan ng mga kuwento at biro, na tila walang takot na gumising sa umagang wala na si Tom sa kaniyang tabi.